

בית מדרש • הוצאה לאור

גליון שבט תשפ"ה

נהגה ראשונה

גליון אקטואלי מרתק מבית היוצר של אש התורה לעילוי נשמת הגאון המופלא צנוע ומעלי - רבי שלמה ב"ד מאיר שפירא זצ"ל

מהודרת זכרון שלמה

האם מותר להזמין פיצה עם שליח של 'וולט'?

ג. אינו נהנה בחליפיו. היתר נוסף מבואר בשו"ע (ק"ח י' וברמ"א סעי' ב'), שאין חוששין שהנכרי יחליף אלא במקום שנהנה מהחלפה. והיינו שמחליף במאכל זול יותר או פחות משובח.

וכאן אין זה שייך כל כך, שהרי צריך להניח מנה אחרת תחתיה. אך יש לדון בזה, דעדיין שייך לצייר אופן שיהיה לו הנאה ותועלת בחלפה. כגון שהמנה המקורית נפלה לו ונתלכלכה, וכדי שלא יתבעו אותו לשלם את הנזק, עלול לרכוש מנה דומה בלא הכשר ויביא ללקוח (עיי' כעיי' בדרכי תשובה ק"ח כ"ג).

אולם יש לדחות, שכן מסתברא, דכל החשש שמחמתו גזרו חז"ל הוא דוקא שמא יחמוד את הבשר לאוכלו וליהנות ממנו, דזהו חשש מצוי וקיים לעולם. משא"כ לחוש שמא יקרה המקרה והאוכל יפול ויתלכלך, לכהאי גוונא לא חיישינו, ומשום מילתא דלא שכיחא לא היו מתקנים רבנן.

ומ"מ כתבו הפוסקים (מהרי"ט ח"ב י"ד ג', שערי דעה סק"י, דרכי תשובה ס"ק ע"ה), שעיקר ההיתר במקום שאין נהנה בחליפין, היינו בדיעבד. אך לכתחילה אין ראוי לסמוך על כך, ויש לשלוח עם חותם.

העולה למעשה: לכתחילה בודאי ראוי ונכון לבקש מאת המשלח, שיסגור את המאכל הבשרי בקשירה יחד עם פס דבק או הידוק, ובפיצה שיוסיף פס דבק על פתח הקרטון. אך בדיעבד ניתן להקל, מכח צירוף כל הטעמים הנ"ל. [בפרט כשמכיר ומוזהא את מקור המאכל בטביעות עין, עיי' דרכ"ת ק"ח כד].

שאלה: מצוי בימינו שחנויות המוכרות אוכל מוכן, פיצה או שווארמה, שולחות אותו ללקוח באמצעות חברת שליחויות חיצונית, כגון 'וולט', המעסיקה גם משלוחנים נכרים או שאינם שומרי תומ"צ. האם האוכל מותר באכילה?

תשובה: נפסק בשו"ע (י"ד ק"ח א') שכאשר שולחים דבר מאכל ביד שליח נכרי, יש לחוש שמא יחליפנו במאכל אסור. ועל כן בשר דג או יין מותר להעביר בידו רק כשהם חתומים **בשתי חותמות**, ובחלב פת וגבינה צריך לפחות **חותמת אחת**. ובלא חותמת כלל המאכל **נאסר** באכילה. [אין זה שייך לגזירת 'בשר שנתעלם מן העין, אלא זוהי גזירה נוספת, דומה].

מסקנא דשמעתתא

נידונים אקטואליים בדאי ההלכה

הג"צ רותן - רב שכונת פסטורל-אחיסטך • הג"צ ארלי - ביח"ד אש התורה

ומבואר בשו"ע (ק"ט י"ט) דאין זה דוקא בנכרי, אלא אף **בישראל** החשוד לאכול מאכלות אסורות. ונמצא, שבמשלוח שווארמה אין היתר אלא כשגורה בשתי חותמות (שקית קשורה ומדבקה או הידוק), ובפיצה אין היתר אלא כשגורה לפחות בחותמת אחת (כדין גבינה), והיינו שידביק את פתח הקרטון בפס דבק.

ויש לעיין בדיעבד כשהגיע אליו משלוח כזה, אם יש צדדים להתיר, ע"פ ההיתרים שנתבארו בפוסקים באיסור זה.

א. היתר מעבר לרבים: פסק השו"ע (שם סעיף ז') שאם נעשית השליחות במקום מעבר לרבים, מותר. שהשליח ירא להחליף כאשר הוא נראה לרבים. ולפי"ז יש לדון להתיר, מאחר והשליח עושה את דרכו במקום הרבים. ובפרט, שכיום קיים מעקב על מיקומו לכל אורך הדרך, וניתן לוודא שאינו סוטה מהמסלול.

אך יש לפקפק בזה, שהרי השליח מבצע כמה שליחויות, ובכל משלוח הוא נכנס לבנין של הלקוח, ועולה במעלית (ייתכן לבדו). כך שאיננו נמצא כל העת במקום מעבר הרבים.

ב. לא מרע אומנותו: יש שרצו להתיר מפני שהשליח יחשוש ולא יעז להחליף, שמא יתגלה הדבר ויפטרו אותו מעבודתו. אך טעם זה אינו מועיל לגמרי, וכמבואר בפרי חדש (ק"ח י"ח) דטעם זה מועיל שיספיק **חותם אחד** במקום שתיים אך אינו פוטר לגמרי. נורק בחלב שדרוש חותם אחד, ויעיל לפטור לגמרי. מהרש"ג י"ד נח). ובפרט, שיש חולקים על עיקר טעם זה, וסוברים שאינו מועיל כלל, כמבואר בחכם צבי (ל"ט) ובערוך השלחן (סכ"ג).

נהודא דשמעתתא

סקידה מקיפה של סוגיה הלכתית

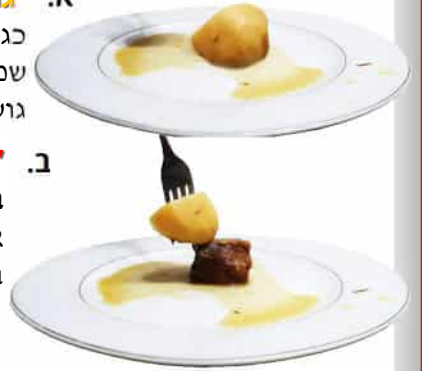
הרב מנחם אדלר - בית המדרש אש התורה - מודיעין עלית

השלכות הלכתיות בשבת בין הוצאה בכף להוצאה במזלג

הבחנה בין חומרת 'גוש שהונח', לבין האיסור מן הדין ב'גוש באויר'

מאכל חם מוצק ('גוש'), כגון חתיכת בשר או דג, קוגל, תפוח אדמה, קניידלך. יש להבחין בו בין שני מצבים:

א. "גוש שהונח" - מאכל מוצק שהוצא מן הכלי שבו התחמם (יכלי ראשון) והונח בכלי אחר, כגון קערת הגשה או צלחת (יכלי שני). מן הדין אין בו כח לבשל, אך חוששים בו לחומרא שמבשל. על כן נאמרו בו הרבה קולות, כפי שיתבאר. וזהו הדין הידוע בשם "חומרת דבר גוש".

ב. "גוש באויר" - מאכל מוצק שהוצא מן הכלי שבו התחמם (יכלי ראשון) ועדיין לא הונח בכלי אחר, יש בו כח לבשל מעיקר הדין את מה שנוגע בו קודם הנחתו. באופן זה יש איסור בכל האופנים שהקילו ב"חומרת גוש", ויש לעורר על כך, שלא להחליפו בטעות באופן הראשון של 'חומרת דבר גוש'.

דוגמאות:

היתר לתת רוטב שנצטנן על גוש, לעומת האיסור לתת גוש על רוטב שנצטנן:

מותר לתת קטשופ על גבי שניצל חם המונח בצלחת (כלי שני)³. [שהשניצל המונח בכלי שני אין בו אלא 'חומרת גוש', ואין מחמירין בו אלא בדבר שיש איסור גמור בבישולו, ובישול הקטשופ הוא בישול לח שנתבשל ונצטנן, דאין בו איסור מן הדין (לדעת הרמ"א)].

לעומת זאת, אסור מן הדין לקחת שניצל חם (שהיד סולדת בו) ישירות מהכלי שנתחמם בו ולטבול אותו בתוך קטשופ (ואין הכוונה דוקא כשנוטלו מהמחבת שטוגן בה. אלא הוא הדין אם חיממוהו כעת שנית בתוך שקית או נייר כסף על גבי הבלעד או הפלטה, ובא לחום יד סולדת, דגם זה הוי כלי ראשון). שכל זמן שלא נח בכלי שני, יש בו כח לבשל מן הדין.⁴

ההבדל בין כף למזלג לענין גוש באויר:

מה שנחשב 'גוש באויר' שיש לו כח לבשל מן הדין, זהו דוקא כששופך אותו ישירות מהכלי שנתחמם בו, או שמעביר אותו באמצעות מזלג, שבכך עדיין לא נח בכלי שני.⁵ אך אם נוטלו באמצעות כף מתבטל כוחו לבשל, שהכף נחשבת כלי שני, ובעת שנח על הכף הופך ל'גוש שנח בכלי שני', שאין בו אלא 'חומרת דבר גוש' לכתחילה.

אך יש להדגיש שזהו דוקא כשנוטלו בכף באופן שמכניס ומוציא מיד, שלא תספיק להתחמם, אך כאשר הכף שווה בכלי ומתחממת ליד סולדת, אין בה כח לצנן ולהפקיע את חום הגוש. ונחשב 'גוש באויר' גם כשמעביר אותו לצלחת ע"י כף.⁶

³ אגרות משה (ארחי חיד ע"ד אות ה). וע"י מאור השבת (סי' ה' הע"א) דהגרש"ז והגרשי"א התירו מטעם שקטשופ נחשב דבר יבש שלא שייך בו בישול אחר. ויעו"י כע"ז בשלמי יהונתן (שיח עמ' רב ועמ' שס) שאמר לו הגריש"א בשנת תשמ"ח, שאין להחמיר בישול אחר אפיה בדבר גוש, שאין לצרף חומרת גוש בדבר שאיסורו שנוי במחלוקת. ועפ"ז כתב שאין לחוש במגע בצלחת בין תפוח אדמה לחתיכת בשר, דאף ששניהם מבושלים ובמגע ביניהם לכאורה נעשה צליה אחר בישול (כמבואר בהגהות החת"ס שי"ח י"ט דגוש הנוגע בדבר נחשב צליה), דכיון דצלי אחר בישול הוי חומרא על כן שרי בחומרת גוש. אלא שכל זה בגוש שנח בכלי שני דאינו אלא חומרא, אך בגוש באויר יצטרך ליזהר שלא לגעת עמו בדבר מבושל. אך באמת בכה"ג יש להתיר בלאו הכי, כיון שאין איסור צלי אחר בישול אלא בצליה גמורה שנעשה שינוי מורגש בטעמו, משא"כ בכה"ג, וכמו שהעיר שם בשלמי יהונתן.

⁴ משנ"ב שי"ח ע"ח בדוגמא של בשר לתוך רוטב. וע"י מאור השבת שם בשם הגריש"א, וארחות שבת פ"א עמ' לט, דגם האגרור"מ מודה בזה, דשאני הכא דגוש מבשל מן הדין, ולא מתורת חומרא.

⁵ שבות יצחק ח"ט עמ' קפד בשם הגריש"א, דגוש באויר לא נצטנן ע"י שינוי מזלג, ורק ע"י כף נחשב שנח בכלי שני.

⁶ ע"י פמ"ג (שפ"ד י"ד צ"ח) דכף שלא נתחממה בודאי נחשבת כ"ש המצנן מה שניתן בו. וכ"ה בשו"ת דברי משה (הלברשטאם) א"ח סי' מה עמ' קיא, ע"ש שחילק בין מכניס ומוציא מיד, לבין מכניס ומוציא פעמים רבות, שבינתיים נעשית יד סולדת. וכע"ז בשבות יצחק פ"ג עמ' קלה בשם הגריש"א, וע"י להלן בדין הוצאת גוש עם מצקת.

¹ גוש שנח בכלי שני, נחלקו בו הרמ"א (דרכי מ"ד) והמרש"ל (שי"ש חולין פ"ג מד) בנוגע להבלעה והפלטת טעמים (שדרוש לכך פחות כח מאשר לבשל), דעת הרמ"א שאינו מבלע, והמרש"ל אוסר. לדעת רוב הפוסקים (מנחת יעקב סי' א מה, פמ"ג צ"ד משב"ז י"ד, חו"ד ק"ה טו, בית מאיר שי"ח, וכו') בפלתי וחכמ"א דלהלן גם למהרש"ל דבר גוש רק מבלע, אך לא מבשל. אולם דעת המג"א (שי"ח מה) שלמהרש"ל דבר גוש גם מבשל. בפתחי תשובה (י"ד צ"ד א) הביא מהח"ס דקבלה בידו מרבו להקל בעת הצורך בדבר גוש אפילו לענין בליעות באיסור והיתר, שבה מוסכם שאוסר המהרש"ל. ומטעם זה כתבו הפוסקים דכל שכן שיש להקל לענין בישול, שלרוב הפוסקים גם למהרש"ל אינו מבשל. [וע"י מגילת ספר (תערובת עמ' רה) שכתב, דלולי שהיה המשנ"ב מביא חומרת גוש לענין בישול, היינו מקילים בכך לכתחילה].

² כתבו הפוסקים [פלתי (ק"ה ו', ק"ז א"ד), חכמת אדם (בית אדם מ"ח טו, ובנשמיא כלל כ סק"א), חז"א (יר"ד ט"ה). וכך משמע בדרכי משה ק"ה ד], דכל המחלוקת בגוש היא רק אחרי שנח הגוש בכלי שני ונצטנן ממנו, אך בעודו באויר גם הרמ"א מודה שיש בו כח לבשל. וכך מבואר במשנ"ב (שי"ח ע"ח), שהביא כדבר מוסכם דאסור ליתן גוש לתוך רוטב, ולענין ליתן רוטב על גוש כתב (ס"ק מ"ה, וק"יח) "יש ליזהר, שיש פוסקים דס"ל גוש מבשל". וע"כ דבגוש על רוטב מודו כו"ע ועוד, שלענין דיעבד בחומרת גוש הביא (ס"ק ק"ח) שיטת החולקים על עיקר דין גוש, ולענין גוש על רוטב לא הזכיר זאת (שעה"צ ק"ח). [וכך נקטו ב"ד המשנ"ב בארחות פ"א הע' קמח, שברי ח"ט, מאור השבת ו' הע' י"א. פתחי דעת דיני גוש, ועוד].

וביאור הענין, דאף שלענין נוזל קי"ל דעירוי שנפסק הקילוח אינו מבשל (משנ"ב שי"ח ע"ד), זהו דוקא לענין נוזל שמתפזר ומצטנן באויר (מרי"ל ה"ל הגעלה, חז"א י"ד ט"ה), משא"כ דבר גוש שדופנותיו שומרים את חומו.

מטעם זה ראוי להקפיד תמיד, **להעביר דבר גוש לצלחת רק באמצעות כף**, שלא נתחממה, לא באמצעות מזלג. מפני שאם מעביר את הגוש במזלג ומניחו בצלחת על דבר שאינו מבושל [כגון סלטים, או רוטב שלהם], יש בכך **איסור תורה**. ועל ידי שיינטל הגוש בכף יתבטל כוחו לבשל מדינא, ולא יבשל אלא בתורת חומרא בעלמא, ובזה נוכל להמנע מלהכשל ח"ו באיסור גמור של בישול.

ההבדל בין מנה שניה של מרק ירקות - למנה שנייה של מרק זך

לאחר שסיימו לאכול מנה ראשונה של מרק, ונותרו בצלחת שאריות נוזל שנתקררו. אם חפצים להוסיף מנה שניה של מרק לאותה צלחת, יש להבחין בין הוספת **'מי מרק'** להוספת **גוש** = 'ירקות' או 'קניידלך'.

הוספת מי מרק:

מותר להוסיף מי מרק מן הסיר [שהוסר מהאש] באמצעות **מצקת**, על גבי נוזלים שנתקררו. וההיתר הוא **גם אם שהתה** המצקת בסיר ונתחממה, כל שלא שהתה בסיר בעודו על האש, אלא רק לאחר שהוסר מהאש.⁸

הוספת גוש - ירקות או קניידלך:

אסור להוציא מהסיר דבר גוש באמצעות **מזלג** ולהניחו על גבי שאריות נוזל שנצטננו (משניב שיח ע"ח, וכמבואר לעיל לענין טבילת 'שניצל' שהוצא עם מזלג בקטשופ).

ובנוגע להוספת גוש על גבי נוזל שנתקרר ע"י מצקת:

מותר להוסיף באמצעות **מצקת קרה** שמכניס לסיר ומוציא **מיד** [כמבואר לעיל הע' 6, שבכך מתבטל כח הגוש לבשל מן הדין, ושיידך בו רק 'חומרת גוש' שלא מחממרים בו בבישול לח שנצטנן, וכדברי האגרות משה לעיל בענין קטשופ על שניצל]. **ויש לשים לב שהמצקת יבשה קודם הכנסתה לסיר, כדי שלא יתבשלו הטיפות שעליה.**

אולם כאשר המצקת **שהתה** בסיר ונתחממה, אף אם שהתה בו רק **לאחר** שהוסר מן האש, **אסור** להוציא בה גוש וליתנו על נוזל שנתקרר [למרות שלענין הוספת 'מי מרק' נתבאר לעיל שמותר, היינו דוקא בנוזל, שיש בו היתר של 'נפסק הקילוח'. משא"כ גוש שאין בו חיסרון של 'נפסק הקילוח', וכמבואר לעיל שגוש באויר מבשל מן הדין. על כן גם כשמערה אותו עם מצקת עדיין נחשב 'גוש באויר', שמצקת שהתה ונתחממה אין בה כח לבטל את חומו של הגוש, ועל כן אסור לערות אותו על גבי לח שנצטנן⁹]. **ויש לעורר על כך, היות שבספרים המצויים סתמו בלא חילוק שמותר להוסיף מרק על שאריות שנצטננו, ולא הדגישו שההיתר הוא דוקא במים ולא בגוש.**

אך בנוגע לעירוי גוש הא קיי"ל דמבשל אף שנפסק הקילוח, וכמשנית לעיל טעם הדבר, דהגוש אוצר חומו ואינו מצטנן בזריקתו באויר. ובכדי שהגוש יאבד את כוחו בעינין שיהיה מונח בכלי שני, ועי"ז יתבטל כוחו מדין 'תתאה גבר' של הכלי, דהכלי שני הוא תתאה צונן.

ומה שאין המצקת נחשבת 'תתאה צונן' המבטל את חום הגוש, למרות שאנו מקילים להחשיבה כ"ש כל שלא שהתה על האש (לענין עירוי ממנה על לח שנצטנן), ענין זה מפורש בדברי הפוסקים ביו"ד, עי חו"ד (צ"ב כ"ז), חזו"א (ירד לב), ושבות יצחק (ח"ט). ומה שכתב החזו"א (אריח קכ"ב ג') דאם שואב בכף מקדרה שהוסרה מהאש **מה שבתוכה** כלי שני, ביאר הגר"מ פטרבורג שליט"א (פתחי דעת בישול סוף פ"ב) דמייירי בלח, דנחשב כלי שני מפני שלא עדיף מנפסק הקילוח. ונמצא דבגוש שאין בו חיסרון נפסק הקילוח אכתי הוא כ"ר (וע"ש בהל' גוש שהוכיח ג"כ בדעת המשניב' דגוש באויר מבשל מדינא).

ועיקר הדין מיוסד על מה שהאריכו הפוסקים (עי חו"ד שם), דב' עניינים יש בכלי שני, הא' דאין לו דפנות חמות של כ"ר, וב' דיש לו דפנות המקררות, המבטלות חום מה שניתן לתוכו. ומטעם זה יש אחרונים שנקטו דאפילו כ"ש גמור שיש לו דפנות המקררות, אם נתחמם ליד סולדת (לא על האש) פקע ממנו דין דפנות המקררות ולא חשיב תתאה צונן, הגם שעדיין נחשב כ"ש לענין שאינו מבשל. ובשבות יצחק (ח"ט) כתב בשם הגריש"א דיש לנהוג כך למעשה דכל כלי שני בעלמא לא נחשב תתאה צונן אם נתחמם, אלא שבדיעבד כתב להקל ע"פ הפמ"ג (צ"ב משב"ז כה) דגם כלי שני חם נחשב תתאה צונן, כיון שלא נתחמם מעולם לחום כלי ראשון.

ולפ"ז במצקת שנתחממה תוך כ"ר, כיון שבהיותה תוך הסיר נעשית בעצמה חום כלי ראשון (אפילו בקדירה שהוסרה מהאש), ובטל ממנה דין דפנות מקררות. על כן גם משהוציאה מן הקדירה אין בה כח 'דפנות מקררות' כל זמן שהיא רותחת. והרי יש ראשונים שד"ל דנחשבת דפנות חמות של כ"ר, ודי לנו אם נימא שאין לה כח דפנות חמות. ועי שיערי דעה (לוריא, סי' כד) מה שהוכיח כן, ומה שיישב ודקדק כך מלשון המשניב.

כלל העולה, מה שכתבו האחרונים להקל בתוספת מרק עם מצקת, משום שיש להקל דמצקת נחשבת כלי שני לענין בישול לח שנצטנן, אין זה שייך אלא בנוגע לעירוי לח, אך בנוגע לעירוי גוש גם לשיטות דמצקת ככלי שני אין היתר, דגם לשיטות אין המצקת נחשבת תתאה צונן לבטל כח הגוש לאחר **שהתה ונתחממה** בכלי ראשון, ועדיין נחשב 'גוש באויר'. [נראה בשרת דברי משה (הלברשטאט, אריח מה סוף אות כה), שנקט בפירוש כמשנית, דאף לחזו"א שאין חומרת מצקת בהוסר מן האש, אם נתחממה נשאר הגוש כ"ר ומבשל].

⁷ כמפורש במשניב ר"ג פ"ד, שמותר לערות רוטב רותח על גבי תבשיל לח שנצטנן ע"י כף. והטעם, דדין מצקת שנוי במחלוקת אם נחשב כלי ראשון או כלי שני, ועל כן מקילים להחשיבה ככלי שני כאשר הנידון אינו נוגע לבישול האסור מן הדין אלא בישול לח שנצטנן.

⁸ כמבואר בט"ז (ירד ס"ס צב) דהמחממרים במצקת שהתה להחשיבה כלי ראשון היינו דוקא 'כשהעלתה רתיחות' וזה שייך כשהסיר על האש. משא"כ בשהתה בסיר שהוסר מן האש, דאף אם בטל ממנה דין 'דפנות קרות' של כלי שני, והמים שבתוכה לא יפקע מהם כח כלי ראשון כל זמן שהן בתוכה [כיון שלא מצטננים באויר], מ"מ בעת שמערה ממנה חוזרים המים לדין עירוי שנפסק הקילוח, דנצטנן באויר ואין בו כח בישול כלל, ולא מהני מה שמחבורים לדפנות המצקת, דאין בהם כח דפנות חמות של כלי ראשון מאחר שלא נתחממו על האש, כמבואר בחו"ד (צ"ב כ"ז). ועיקר הדין דחומרת שהתה הוא דוקא על האש כ"כ גם בארחות שבת פ"א הע' קסב.

⁹ טרם שנבאר הדין, **יש לשלול טעות רווחת**, שיש משייכים לנידון זה את שיטת תורת האשם (כלל לג דין א) שאין דין גוש בגוש עם רוטב. ומדמים לומר שמתעם זה גם כאן אין דין גוש, מאחר שהירקות במרק הם גוש עם רוטב.

אך זו טעות גמורה, ואין זה שייך לנידון דידן כלל. שכן שיטה זו עוסקת בגוש **שנח בכלי שני** שהחמיר בו המהרש"ל, ובזה נקט תורת האשם דכיון שחומרת המהרש"ל מפני שהגוש לא נוגע בדפנות הכלי שני ולא מצטנן מהן, לכן בגוש הנמצא בכלי שני עם רוטב, הרוטב נוגע בדפנות ומצטנן מהם ומצנן גם את הגוש, ונמצא שעל ידי הרוטב גם הגוש מתקרר מהדפנות.

אך כל זה אינו נוגע כלל וכלל לנידון דידן גבי **גוש באויר**, שהרי בתוך הכלי ראשון אין חיסרון במה שהגוש עם רוטב. וכן בעת שהוא נמצא במצקת, אחר דנקטינן שאין המצקת נחשבת 'תתאה צונן', ולכן אין מצננת את הגוש **גם לרמ"א** שסובר דגוש מצטנן מכלי שני 'תתאה' בלי עזרה של רוטב שיקשר בינו לדפנות, א"כ מה יוסיף ומה יושע הרוטב, הרי הוא מקשר את הגוש לדפנות של כלי שאין בכוחו לצננו.

וכעת נבאר עיקר הדין. הנה בכמה ספרי זמנינו סתמו בפשיטות שמותר להוסיף מרק עם מצקת ע"ז לח שנצטנן, וציינו לדברי המשניב (ר"ג פ"ד). אך המתבונן יראה דמייירי שם בתוספת **רוטב של בשר**, דהיינו נוזל, ולא בגוש, ובזה פשוט שיש להקל ע"י מצקת, מפני שעירוי נוזל זקוק לכח הדפנות של הכלי בכדי שיוכל לבשל, וכדקיי"ל דעירוי שנפסק הקילוח אינו מבשל (משניב שיח ע"ד).

לעיונה

שאלות מרתקות בהלכה המעשית בימינו

מתי מותר לקרוא את ה'מילתא דבדיחותא' המתפרסמים בעלונים?

נפסק בשו"ע (ש"י יג"ט) שאסור לקרוא בשבת אגרות שלום, מליצות ומשלים, גזירה אטו שטרי הדיוטות של מקח וממכר, האסורים משום 'ממצוא חפצך ודבר דבר'. ולמדנו מכך שאין היתר לקרוא בשבת אלא דברים שיש בהם סרך קדושה או לימוד מוסר והשקפה טובה, חפצי שמים וצורך מצוה. ולפי זה יש לעיין האם מותר לקרוא בשבת 'מילתא דבדיחותא' המתפרסמים בעלונים למיניהם, כשאינן בהגיגים מוסר השכל אלא בדיחותא בעלמא.

ואמנם מצינו היתר בדברים שיש בהם צורך הגוף, אך זהו בדברים הנחוצים לבריאות הגוף והנפש. אך דברים שאין בהם צורך בריאותי, אלא שמתענג בקריאתם, דעת המג"א (ש"א ד) להתיר, אך המשנ"ב (ש"א ו) הכריע כפוסקים שהשיגו עליו ודחוהו, ולא הזכיר כלל שיטתו במשנ"ב, רק ציין בשעה"צ (שם סק"ז) שהאחרונים דחו דבריו. ונגם אם יש היתר של תועלת לצורך הגוף לסובל מדיכאון, אין בכך היתר לבריאים, גם לא "לקראת פורים".

ובספר 'שטרי הדיוטות בשבת' (שטייבער, עמ' שצו) הביא להקל מכח כמה צירופים: א. שיטת הראשונים דהאיסור דוקא כשקורא בפה [שבכך אסור משום 'ודבר דבר'] ולא בדרך עיון והרהור. ב. השיטות שנאסר גם קריאה בהרהור, אך מטעם שמא ימחוק (ולא כדנקטינן להלכה דהטעם שמא יקרא בפה), וזה לא שייך כאן. ג. שיטת המג"א דמותר כשמתענג. ד. שיטת הרמב"ן דלא אסור אלא רשימה, ולא אגרת שלום. ה. בפרט כשמדובר בספר כרוך או כמה עלונים מהודקים (כחוברת), שיש היתר לדעת הגריש"א, דס"ל שהאיסור דוקא בדף בודד, הדומה לשטרי חשבונות, ולא בספר. (לפי"ז יש להקפיד להדפיס כמה דפים ולהדק מן הצד כחוברת, ולא להדפיס רק את דף ההגיגים...).

אך הוסיף וכתב דכל הצירופין הללו הן לנשים ונערים (כשקפידים עכ"פ שלא לקרוא בפה), שלא יבואו לשעמום המביא לידי חטא. דהא חזינו שאסר המחבר ספרי משלים ומליצות, הגם שמתענג בקריאתם, ואף שקורא בהרהור ולא בפה. והקולא היחידה היא מצד סברת הגריש"א שהיקל בספר, אם נימא שבכלל זה גם דפים מהודקים כחוברת. וצריך עיון לפי"ז מדוע קוראי ההגיגים אין מקפידים להקדים ולקרוא בהם לפני שבת, ולא בשבת קודש. (ועי' גם באיל משולש ה'ל' שטרי הדיוטות שכתב בפשיטות לאסור ספרי בדיחות).

[ועי' בספר שטרי הדיוטות בשבת (פי"ב) שהאריך דאין לצרף לקולא דעת הרמ"א (ש"ז טו) שהתיר בלשון הקודש, מלבד מה שהביא המשנ"ב דהרבה אחרונים חולקים ע"ז. דבין למפרשים כוונת הרמ"א דכתב בלה"ק לא דמי לשטרי חשבונות הכתובים בלע"ז, דאין טעם זה שייך בימינו בארץ ישראל, ששטרי החשבונות ג"כ כתובים בלה"ק. ובין אם כוונתו שיש סרך מצוה בקריאת לשה"ק דע"ז מתלמד לקרוא בלה"ק, דטעם זה ג"כ אינו שייך בימינו בא"י, שיודעים לקרוא היטב, ואין הקריאה מוסיפה התלמדות בקריאת לשה"ק.]

לתגובות: מייל: A9768552@gmail.com פקס: 077-470-4472

מה דעתכם?

תגובות מעט הקודאים

ובנוגע לדעת האר"ח"ש שכתבו באופן גורף להמנע מפתיחת הדבקה. הנה לכאור' זהו על פי מה שכתבו לדחות ראיית הגרש"י מהמג"א (שם יח) שהתיר הפדחת דפים שנדבקו בשעווה, וכתבו דמיידי דוקא בדפים שנדבקו מאליהן בלא כוונת אדם. אך הדבר טעון ביאור (וכפי שהעיר בשלמי יתונת), שהרי המג"א שם ציין מקורו מס"י שי"ד סעי' י', ושם לא מיידי שנדבק מאיליו. ובפרט שלשון המג"א "כל שכן הכא שנדבקו מאליהן", ומשמע דגם בלא נדבקו מאליהן הדין כן, רק בלי ה"כל שכן". [ושוהחתי בזה לפני תקופה עם הגרש"י גלבר שליט"א, ושמע הדברים, ואמר שיעיין בזה. ובע"ה נערכו בעליונות הבאים כאשר נתקבל תשובתו].

ופוק חזי מאי עמא דבר, בפתיחת עטיפת הקרטיב, דנהיגי כו"ע לדחוף את הקרטיב כלפי מעלה ועל ידי זה להפריד ההדבקה שבשפת העטיפה, ולא קורעים פתח חדש. ובאחרות שבת נחבטו בטעם ההיתר בזה, וכתבו דכיון שאין לו שום ענין ועדיפות לפתוח דוקא את ההדבקה מאשר לקרוע דרך השחתה, לכן אין בכך קריעה של תיקון. אך זה תמוה, שהרי מקפידים ומדקדקים על הקטנים שלא להשחית העטיפה אלא לפתוח ההדבקה מלמעלה ולא להוציא את הקרטיב לגמרי, כדי שהעטיפה תשמש כלי לאגור את כל הנוזל, שלא יטפטף וילכלך את הריצפה. אולם לפי היתר שנתבאר מהגר"ן קרליץ, שבאופן דהוי הדבקה קלושה ושפתו הארזיה נשארים בשלמותם אין בזה כלל לתא דקדוה. מיושב היטב טעם ההיתר בזה.

התגובה הבאה נתקבלה בנוגע למה שנתבאר בגליון הקודם, שיש חילוק בין אריות שיש בשפתיהן 'הדבקה קלושה' [שניתן להפריד את שפתי השקית מבלי שייקרע אחד מהצדדים], לבין אריות שבהכרח נקרע קצת מאחד הצדדים. שאריות מהסוג הראשון לכתחילה יש לפתוח דוקא בהפרדת ההדבקה, ולא לקרוע פתח חדש, שאין לעשות קריעה דרך קלקול כשאפשר בלא קריעה כלל.

עיניתו בעלון המחכים, ומאד נהנתי מהדברים יי"ש, ואשמח תמיד לקבל מהני מילי דמיטב. רק אכתוב בקצרה, כלפי מה שכתבתם להתיר בשופי אריות שניתן להפריד את ההדבקה בשפתי השקית בשלמות, דאף שגם אני הקטן חשבתי כך בענין, וכך גם רגיל להורות מר"ר הגר"ן קופשיץ שליט"א, שעדיף לפתוח את האריות הללו במקום ההדבקה, מטעם ששם זה מיועד לפתיחה וא"כ הדבר דומה לפתח שסגרו עם מנעול שמותר לפתוח אותו. מ"מ מעניין לציין שבאחרות שבת (פי"ב טז כ"ד) כתבו שמן הראוי שלא לעשות זאת, וצ"ע.

הרב מרדכי הלוי פטרריונד שליט"א, מחה"ס נתיבות הוראה תגובת המערכת: יי"ש"כ על הדברים. בנוגע לסברת הגר"ן קופשיץ שליט"א, יש לציין שכסברא זו כתב באז נדברו (זילבר ח"א עמ' קסז), וכפי שצויין בגליון בהע" 1.

תחרות חיבורים תורניים!

מענקים בסך 15,000 ש"ח

משתתפים רק חיבורים שיוזמסו בחודשים

שבט - אדר התשפ"ה

לקבלת טופס הרשמה, ופרטי ההשתתפות: 9768552@gmail.com

